

The Holocaust Lecturer for the Claims Conference University Partnership Program,

Kharkiv, Ukraine

e-mail: 81archi19@gmail.com

Yurii Radchenko,

ORCID 0000-0002-2584-5865,

Candidate of Historical Studies, Director,

Kharkiv regional public organization

"Center for the Study of Interethnic Relations in Eastern Europe",

Kharkiv, Ukraine

e-mail: yuriradchenko1986@gmail.com

CATALOGING LITERATURE IN JEWISH LANGUAGES AT THE V. G. KOROLENKO STATE SCIENTIFIC LIBRARY

The Center for the Interethnic Relations Research in Eastern Europe and the V. G. Korolenko State Scientific Library (Kharkiv) are implementing a project on cataloging of the library collection which contains the literature in Jewish languages.

Keywords: Kharkiv, library, cataloging, Hebrew, Yiddish.

УДК 027.54(477-25)ІРНБУВ:025.171]:94(477=411.16):001.8](092)Сергєєва І.

Черноіваненко Віталій Віталійович,

ORCID 0000-0001-9121-9953,

кандидат історичних наук, старший науковий співробітник,

відділ фонду юдаїки, Інститут рукопису,

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського,

Київ, Україна

e-mail: chernoiivanenko@gmail.com

ІРИНА СЕРГЄЄВА І ЇЇ ВНЕСОК У РОЗВИТОК АКАДЕМІЧНОЇ ЮДАЇКИ В УКРАЇНІ

Доповідь присвячена внеску Ірини Сергєєвої (1958–2019), у відродженні та становленні академічної юдаїки в Україні.

Ключові слова: Ірина Сергєєва, юдаїка, С. Ан-ський, пінкаси, відділ фонду юдаїки, НБУВ.

Ірина Анатоліївна Сергєєва – znana в Україні та поза її межами дослідниця історії та культури східноєвропейського єврейства, багаторічна завідувачка відділу фонду юдаїки Інституту рукопису (ІР) Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (НБУВ), членкиня виконавчого комітету Української асоціації

юдаїки, доцентка кафедри історії Національного університету «Києво-Могилянська академія»... І. А. Сергєєва народилася в Києві 1958 р. У 1982 р. закінчила історичний факультет Київського університету імені Тараса Шевченка за спеціальністю «Історія та археологія». З 1975 до 1983 рр. працювала в Інституті археології АН УРСР. 1986 р. почала свою багатолітню працю у НБУВ, де з 1990 по 2019 рр. очолювала відділ фонду юдаїки, у якому зберігається одна з найбільших колекцій єврейських рукописів і книжок у світі. У 1998 р. І.А.Сергєєва захистила кандидатську дисертацію на тему «Археографічний опис єврейських декорованих рукописів XVIII – першої половини XX ст.».

І. А. Сергєєва належала до тих небагатьох людей, поряд із О. О. Хамраєм, Ю. Й. Меламедом та ін., які стояли біля витоків відродження єврейських студій (академічної юдаїки) в незалежній Україні. З 1994 до 2000 рр. викладала в Міжнародному Соломоновому університеті в Києві, з 2003 р. (часу заснування) – на міждисциплінарній сертифікатній програмі з юдаїки в Національному університеті «Києво-Могилянська академія», а з 2012-го (часу заснування) – також і на магістерській програмі з юдаїки кафедри історії у цьому ж університеті. У НаУКМА І. А. Сергєєва читала незмінно і впродовж багатьох років свій авторський курс «Матеріальна культура євреїв Східної Європи». Крім того, дослідниця брала участь у етнографічних і епіграфічних експедиціях в Україні й за кордоном, викладала на літніх школах, організованих Центром наукових працівників і викладачів юдаїки «Сефер» (Москва), а також на школах у Варшавському і Центральноєвропейському університетах, була учасницею конгресів (світового і європейського) та багатьох міжнародних конференцій із юдаїки. Її перу належать численні статті, джерельні публікації, рецензії та дві монографії: «Альбом єврейської художественной старини Семена Ан-ського» / «The Jewish Artistic Heritage Album by Semyon An-sky» (спільно з Олександром Канцедікасом) і «Архівна спадщина Семена Ан-ського у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського».

Перша монографія вийшла у 2001 р. в Москві в серії «Шедври єврейського мистецтва». Ця двомовна (російською і англійською) книга знайомить читача з унікальним виданням – «Альбомом єврейської художньої старовини», підготовленим до друку в 1918 р. єврейським письменником, етнографом, політичним діячем

С.Анським, який на початку ХХ ст. активно займався збиранням єврейської історико-культурної спадщини. Проте впродовж революційного часу заплановане видання не було здійснено. У 1994 р. видавництво «РА» опублікувало англійську версію «Альбому», надруковану у Фінляндії, але поширення книги зазнало невдачі. Наприкінці 1990-х років у зібранні рукописів НБУВ було виявлено ще одна версія «Альбому» з раніше невідомими репродукціями. Таким чином у 2001 р. завдяки, великою мірою, І.А.Сергєєвій побачив світло найбільш повний варіант «Альбому». Книга включає статті О. Канцедікаса «Семен Ан-ський і “Альбом єврейської художньої старовини”» (с. 9–141) і І. А. Сергєєвої «Київське зібрання рукописів С. Ан-ського» (с. 142–207), а також містить статтю Абрама Ефроса «Лампа Аладдіна» (с. 208–239) і 92 ілюстрації з їхнім описом.

У монографії «Архівна спадщина Семена Ан-ського у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського» (Київ, 2006, 544 с.) Ірина Сергєєва вперше запровадила до наукового обігу значний комплекс документів особового архівного фонду С.Я.Анського. Перша частина видання є дослідженням життєвого, творчого і наукового шляху та ролі фондоутворювача в соціокультурному контексті ХІХ – першої чверті ХХ ст. Друга частина – це анотований опис архівної спадщини (документів творчої, суспільної та наукової діяльності С. Ан-ського, листування, фотографій та колекційних документів), що зберігаються у фондах ІР НБУВ. Ця книга є однією з найважливіших на сьогодні серед досліджень Ан-ського і є дороговказом для науковців, що вивчають культурну спадщину євреїв Східної Європи.

Іншим значним внеском І. А. Сергєєвої до наукової юдаїки є дослідження пінкасів (пінкасім), записних книг єврейських громад. Багаторічна праця відбита в різних статтях дослідниці. В одній із них, спільній з О. О. Хамраєм, подано опис і класифіковано 107 рукописних одиниць, що зберігаються у фондах НБУВ. Колекція, що є однією з найбільших у світі, включає як оригінали, так і рукописні копії, фотокопії і коректурні аркуші. Її унікальність полягає, зокрема, у тому, що вона містить багатий і різноманітний матеріал із різних регіонів України (Київ, Житомир, Бердичів, Бар, Канів, Летичів, Луцьк, Меджибіж, Староконстянтинів та ін.) кінця ХVІІІ – першої чверті ХХ ст. До того ж на відміну від пінкасів Білорусі, Литви й Польщі, українські рукописи раніше майже не були

залучені в науковий обіг. Окрему увагу І. А. Сергєєва присвятила й дослідженню художнього оформлення згаданих пінкасів [див. детальніше статтю: Сергєєва І. А. Художнє оздоблення єврейських рукописних пам'яток України кінця XVIII – першої чверті ХХ ст.: традиції і побутування (на матеріалах колекції Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського) // Сходознавчі студії. Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв. Харків, 2010, № 8, вип. 3, с. 199–235].

Внесок І. А. Сергєєвої в розвиток академічної, у т. ч. бібліотечної, юдаїки важко переоцінити. Сюди належать збереження колекцій і систематизація фондів юдаїки, дослідження матеріальної спадщини євреїв України (пінкаси), інтелектуальної історії (спадщина С. Ан-ського), історії мистецтва і народної музики. Велика роль І. А. Сергєєвої полягає у формуванні не лише наукової і бібліотечної юдаїки в Україні, але і у становленні освітніх програм і проєктів, покликаних підготувати в нашій країні висококваліфікованих фахівців із юдаїки. В останні роки свого життя вчена присвятила багато своєї уваги й розбудові Української асоціації юдаїки, за що автор цих рядків залишиться їй безмежно й назавжди вдячний.

UDC 027.54(477-25)ІРНБУВ:025.171]:94(477=411.16):001.8](092)Сергєєва І.

Vitaly Chernoiivanenko,

ORCID 0000-0001-9121-9953,

Candidate of Historical Studies, Senior Research Associate,

Judaica Department, Institute of Manuscript,

V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine,

Kyiv, Ukraine

e-mail: chernoivanenko@gmail.com

IRYNA SERHEYEVA AND HER CONTRIBUTION TO JEWISH STUDIES IN UKRAINE

This paper is devoted to the contribution of Dr. Iryna Serheyeva (1958–2019) to the revival and evolvement of Jewish Studies in Ukraine.

Keywords: Iryna Serheyeva, Jewish Studies, S. An-sky, pinkasim, Judaica Department, V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine.